Ulkoministeriö

Kaplas Otto

Perusmuistio

2.3.2023

EU/261/2023-UM-25

VAITELIAISUUSPYYNTÖ POISTETTU

EU/YUTP/EDUSKUNNALLE TIEDOTTAMINEN/Ihmisoikeusloukkauksia ja –rikkomuksia koskevat pakotteet; Pakotelistausten kohdistaminen seksuaalisen tai sukupuoleen perustuvan väkivallan perusteella

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

EU:n neuvosto valmistelee päätöstä uusista pakotteista EU:n maailmanlaajuisen ihmisoikeuspakotejärjestelmän puitteissa. Listauksia esitetään kohdistettavaksi useisiin henkilöihin ja yhteisöihin, joiden katsotaan syyllistyneen vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin siviilejä kohtaan. Perusteena kaikille listauksille on siviileihin kohdistunut seksuaalinen tai sukupuoleen perustuva väkivalta.

Suomen kanta

Suomi tukee vuonna 2020 perustetun EU:n maailmanlaajuisen ihmisoikeuspakotejärjestelmän aktiivista ja johdonmukaista toimeenpanoa. Suomi pitää tärkeänä, että EU kohdistaa pakotteita niihin henkilöihin ja toimijoihin, jotka ovat syyllistyneet vakaviin ja systemaattisiin ihmisoikeusrikkomuksiin. Suomi tukee esitettyjä uusia pakotelistauksia EU:n maailmanlaajuisen ihmisoikeuspakotejärjestelmän puitteissa.

Sukupuolten tasa-arvo ja naisten ja tyttöjen oikeudet on määritelty Suomen painopisteeksi kaikessa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa toiminnassa. Suomi pitää perusteltuna, että EU kohdistaa pakotteita henkilöihin ja yhteisöihin, jotka ovat syyllistyneet seksuaaliseen ja sukupuoleen perustuvaan väkivaltaan siviilejä kohtaan eri maissa.

Suomi korostaa pakotteiden huolellista valmistelua. Johdonmukaisuuden, suhteellisuuden ja vahvan oikeusperustan on jatkossakin oltava lähtökohta EU:n pakotepolitiikalle. Suomi korostaa, että pakotelistauspäätöksiä koskevan perusteluaineiston tulee olla kattavaa ja avoimiin lähteisiin pohjautuvaa, ja että esitettyjen listausten riittävät perustelut tulee varmistaa.

Suomi kannattaa EU:n ihmisoikeuspakotejärjestelmän käyttämistä esitettyjen maiden kohdalla, jotka ovat Afganistan, Myanmar, Iran, Venäjä, Syyria ja Etelä-Sudan. Riippumattomien kansainvälisten ihmisoikeustoimijoiden, ml. YK:n ihmisoikeusmekanismit ja kansainväliset järjestöt, raportit vahvistavat, että em. maissa on tapahtunut vakavaa seksuaaliseen ja sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa siviilejä kohtaan.

Suomi kannattaa EU:n ihmisoikeuspakotejärjestelmän käyttämistä **Afganistanin** tapauksessa. On keskeistä, että naisten ja tyttöjen oikeuksien polkemiseen ja muihin ihmisoikeusrikkomuksiin syyllistyneet Taliban-johtajat saatetaan rikosoikeudelliseen vastuuseen teoistaan. Talibanin toimet on tuomittava ja liikettä rankaistava tavoilla, jotka eivät kohdistu Afganistanin kansaan tai vaaranna mahdollisuuksia avun toimittamiseen.

Suomi kannatta EU:n ihmisoikeuspakotejärjestelmän käyttämistä **Myanmarin** tapauksessa. On keskeistä, että vakaviin ihmisoikeusrikkomuksiin syyllistyneet saatetaan rikosoikeudelliseen vastuuseen teoistaan. Suomi pitää perusteltuna ihmisoikeuspakotejärjestelmän hyödyntämistä sen lisäksi, että EU:n Myanmariin kohdistamilla pakotteilla on rajoitettu lukuisien henkilöiden maahantuloa sekä määrätty jäädytettäväksi henkilöiden ja yhteisöjen varoja ja taloudellisia resursseja.

Suomi kannattaa EU:n ihmisoikeuspakotejärjestelmän käyttämistä **Iranissa** täydentäen EU:n erillisen Irania koskevan ihmisoikeuspakotejärjestelmän puitteissa Iranin ihmisoikeustilanteen johdosta asetettuja pakotteita.

Suomi kannattaa EU:n ihmisoikeuspakotejärjestelmän kohdentamista venäläistahoihin. **Venäjän** laiton hyökkäyssota Ukrainaa vastaan on kärjistänyt Venäjän jo ennestään heikkoa ihmisoikeustilannetta ja paljastanut Venäjän viranomaisten toteuttamia ihmisoikeusloukkauksia sekä Venäjällä että hyökkäyksen kohteena olevassa Ukrainassa.

Suomi kannattaa EU:n ihmisoikeuspakotejärjestelmän käyttämistä **Syyriassa**. EU:lla on Syyriassa käytössään verraten laajat Syyrian hallintoon kohdistetut pakotteet myös osana EU:n politiikkaa Syyrian sisällissotaan liittyen.

Suomi kannattaa EU:n ihmisoikeuspakotejärjestelmän käyttämistä **Etelä-Sudanissa**. Suomi on osana EU:ta pitänyt toistuvasti Etelä-Sudanin heikkoa ihmisoikeustilannetta esillä eri foorumeilla.

Pääasiallinen sisältö

Neuvoston 8.12.2020 voimaan tullut päätös (YUTP) 2020/1999 ja asetus (EU) 2020/1998 mahdollistavat pakotteiden asettamisen sellaisia luonnollisia henkilöitä, oikeushenkilöitä, yhteisöjä tai elimiä vastaan, jotka ovat vastuussa neuvoston päätöksessä ja asetuksessa tarkoitetuista vakavista ihmisoikeusloukkauksista ja –rikkomuksista riippumatta siitä, missä ne ovat tapahtuneet.

Tällaisilla kohdennetuilla pakotteilla toteutetaan yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tavoitteita. Niillä edistetään unionin toimia demokratian, oikeusvaltioperiaatteen, ihmisoikeuksien ja kansainvälisen oikeuden periaatteiden vahvistamiseksi ja tukemiseksi. Kohdennettujen pakotteiden soveltaminen vahvistaa unionin valmiuksia edistää ihmisoikeuksien kunnioittamista.

Kohdennettuja pakotteita sovelletaan vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin ja –rikkomuksiin. Pakotejärjestelmää koskevassa päätöksessä ja asetuksessa mainitaan seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva väkivalta yhtenä kriteerinä pakotelistauksen tekemiselle.

Kyseisen pakotejärjestelmän pakotetyyppejä ovat henkilöihin sovellettava maahantulo- ja kauttakulkukielto EU:n alueella sekä henkilöihin ja yhteisöihin sovellettava varojen ja taloudellisten resurssien jäädyttäminen. Lisäksi pakotelistattuihin henkilöihin ja yhteisöihin kohdistetaan kielto asettaa varoja tai taloudellisia resursseja näiden saataville tai hyödynnettäviksi suoraan tai välillisesti.

Suomi on tuominnut jyrkästi Talibanin uusimmat rajoitukset **Afganistanin** naisten oikeuksiin ja on hyvin huolestunut niiden laajemmista vaikutuksista. Jatkona jo aiempiin naisten ja tyttöjen oikeuksia rajoittaviin kieltoihin sekä muihin ihmisoikeusloukkauksiin, joulukuussa 2022 Taliban kielsi ensin naisilta yliopisto-opiskelun ja sitten heidän työskentelynsä kansallisissa ja kansainvälisissä kansalaisjärjestöissä. Vain terveyssektori ja

alakoulujen opetus sekä YK-järjestelmä ovat kiellon ulkopuolella. Tilanne vaatii koordinoitua vastausta koko kv. yhteisöltä ja pakotelistaukset ovat nousseet pöydälle yhtenä keinona vastata Talibaniin ihmisoikeusloukkauksiin. Yhtenäinen EU-viesti on tärkeää ja siksi asiaa käsiteltäessä on huomioitava, että pakotteet ovat vain yksi keino eivätkä EU:n ainoa vastaus Talibanin kielteisille toimille. Listausehdotus koskee kahta henkilöä; Talibanin hallinnon korkeakoulutuksesta vastaavaa ministeriä sekä hyveen edistämisen ja paheen ehkäisemisen ministeriä.

Myanmarin ihmisoikeustilanne on jo pitkään ollut huono. Tilanne on edelleen heikentynyt merkittävästi sotilasjuntan kaapattua vallan helmikuussa 2021. Vallankaappauksen johdosta keskeytyi 2010-luvulla lupaavasti käyntiin päässyt demokratiakehitys. Vallassa olevaa sotilasjunttaa vastaan taistelee etnisiä aseellisia liikkeitä sekä vallankaappauksesta alkaneen vastarinnan aikana muodostuneita uusia aseellisia ryhmittymiä. Sotilasjuntta kohdistaa raakaa väkivaltaa paitsi aseellisiin tahoihin myös siviiliväestöön. Sattumanvaraiset pidätykset ja poliittisin perustein annetut tuomiot ovat tavanomaisia. Sotilasjuntta teloitti heinäkuun 2022 lopulla neljä demokratia-aktivistia. Kyseessä oli ensimmäinen kuolemantuomion toimeenpano Myanmarissa yli 30 vuoteen. Myanmarin tilanne on säännönmukaisesti YK:n ihmisoikeustoimijoiden tarkastelussa, ja EU esittää YK:n ihmisoikeusneuvostossa maan ihmisoikeustilannetta koskevia päätöslauselmia. YK:n erityisraportoijan tuore raportti (A/HRC/52/CRP.2) kuvaa sotilasjuntan toteuttamia systemaattisia ja vakavia ihmisoikeusloukkauksia, samoin IIMM:n (*Independent Investigative Mechanism for Myanmar*) johtajan lausunto vallankaappauksen vuosipäivänä 1.2.2023. Ei ole mitään viitteitä siitä, että tilanne kohenisi lähiaikoina kuten ei myöskään kehitystä siihen suuntaan, että ihmisoikeusloukkauksiin syyllistyneitä asetettaisiin vastuuseen teoistaan.

Iranin ihmisoikeustilanne heikentyi entisestään syyskuusta 2022 alkaen, kun Iranin hallinnon turvallisuuskoneisto vastasi suhteettomalla voimankäytöllä Iranin moraalipoliisin toimesta pidätetyn Mahsa Aminin menehtymisestä seuranneisiin mielenosoituksiin. Arvioiden mukaan 300 henkilöä on menehtynyt, tuhansia on loukkaantunut ja pidätettyjä arvioidaan olevan jopa noin 18 000. Iranin oikeusjärjestelmä on tuominnut mielenosoittajia kuolemaan.

Venäjän asevoimat on syyllistynyt vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin Ukrainassa Venäjän aloitettua hyökkäyssotansa Ukrainaa vastaan 24.2.2022. Venäjän joukkojen vetäydyttyä Ukrainan pohjoisosista mm. Butšan ja Irpinin kaupungeissa paljastui venäläissoti-

laiden laajamittaisia ihmisoikeusloukkauksia ukrainalaisia siviilejä kohtaan, ml. seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa. Myöhemmin vastaavia rikoksia on paljastunut muilta Venäjän miehityksestä vapautetuilta alueilta. Venäjän käynnistämä sota Ukrainaa vastaan on kärjistänyt myös Venäjän sisäistä, jo ennestään heikkoa ihmisoikeustilannetta. Tuhansia ihmisiä on pidätetty sotaa vastustavissa mielenosoituksissa tai pienemmissä tempauksissa ja kiinniotettujen väkivaltaisesta kohtelusta on uutisoitu.

Syyriassa pian 12 vuotta kestänyt sisällissota on entisestään heikentänyt maan ihmisoikeustilannetta. Syyrian hallinto ei ole sodan aikana kunnioittanut velvollisuuttaan suojella kaikkia syyrialaisia ja heidän ihmisoikeuksiaan. Syyrian hallinto ja sodan eri osapuolet ovat sodan aikana syyllistyneet vakaviin ihmisoikeuksien ja kansainvälisen oikeuden loukkauksiin. Syyrian ihmisoikeustilanne on ollut koko sisällissodan ajan YK:n ja kansainvälisen yhteisön huomion kohteena. Syyrian hallinto ei myöskään ole sitoutunut YK:n Syyria-erityisedustaja Geir Pedersenin tai hänen edeltäjiensä yrityksiin aloittaa rauhanprosessia eikä edistämään rauhanprosessia tukevaa perustuslakikomitean työtä.

Etelä-Sudanin ihmisoikeustilanne on edelleen ongelmallinen ja heikko. Etelä-Sudania syytetään useista ihmisoikeusloukkauksista, ml. laittomat tapot, teloitukset sekä seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva väkivalta. Maan poliittinen ja yhteiskunnallinen tila on erittäin kapea. Etelä-Sudanin sisällissota alkoi 2013, ja lähes viisi vuotta kestäneen sodan jälkeen rauhansopimus allekirjoitettiin alkusyksystä 2018. Rauhansopimuksen mukainen kansallisen yhtenäisyyden transitiohallitus perustettiin helmikuussa 2020. Sopimuksen varsinainen toimeenpano etenee kuitenkin erittäin hitaasti, ml. aseellisten ryhmittymien yhdistäminen yhdeksi kansalliseksi armeijaksi ei ole edennyt suunnitellusti siirtymäkauden parlamentin uudelleenmuodostamisessa ollaan jäljessä. Rauhansopimuksen mukaista siirtymäaikaa jatkettiin elokuussa 2022 jo kolmatta kertaa aina helmikuuhun 2025 asti. Alueelliset, etnisten ryhmien väliset väkivaltaisuudet ovat lisääntyneet merkittävästi. Suomi on osana EU:ta pitänyt toistuvasti Etelä-Sudanin heikkoa ihmisoikeustilannetta esillä kansainvälisillä foorumeilla, ml. ihmisoikeusneuvoston istunnoissa. Suomi ja EU haluavat tukea rauhansopimuksen toimeenpanoa Etelä-Sudanissa.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Janina Hasenson, Janina.Hasenson@formin.fi, +358 295 351 902

VAHVA-tunnus

EU/261/2023

Napsauta tähän ja kirjoita kukin tunnus omalle rivilleen

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite